
**REGISTRÁCIA CIRKVI A NÁBOŽENSKÝCH
SPOLOČNOSTÍ V ZEMIACH VYŠEHRADSKÉJ ŠTVORKY,
RAKÚSKU A NA UKRAJINE**

**REGISTRATION OF CHURCHES AND RELIGIOUS
SOCIETIES IN THE VISEGRAD FOUR COUNTRIES,
AUSTRIA AND UKRAINE**

**REGISTRÁCIA CIRKVI
A NÁBOŽENSKÝCH
SPOLOČNOSTÍ V ZEMIACH
VYŠEHRADSKÉJ ŠTVORKY, RAKÚSKU
A NA UKRAJINE**

**REGISTRATION OF CHURCHES
AND RELIGIOUS SOCIETIES
IN THE VISEGRAD FOUR COUNTRIES,
AUSTRIA AND UKRAINE**

Damián Němec (ed.)

leges

Vzor citácie:

Němec, D. (ed.): Registrácia cirkví a náboženských spoločností v zemích Vyšehradskej štvorky, Rakúsku a na Ukrajine. Registration of Churches and Religious Societies in the Visegrad Four Countries, Austria and Ukraine. Praha: Leges, 2019, 320 s.

Recenzenti:

JUDr. Lucia Madleňáková, Ph.D.

JUDr. Róbert Gyuri, PhD.

Grant: Visegrad Grant No. 21730060, Registration of Churches and Religious Societies

Řešitel: Damián Němec

Vydalo Nakladatelství Leges, s. r. o., Lublaňská 4/61, Praha 2,
v roce 2019 jako svou 570. publikaci.

Vydání první

Návrh obálky Michaela Vydrová

Redakce JUDr. Jana Sladká Hyklová, Ph.D.

Sazba Gradis

Tisk powerprint, s. r. o., Horoměřice

www.knihyleges.cz

© Damián Němec (ed.), 2019

ISBN 978-80-7502-369-8

978-80-7502-370-4 (e-kniha)

KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Registrácia cirkví a náboženských spoločností v zemiach Vyšehradskej štvorky, Rakúsku a na Ukrajine = Registration of churches and religious societies in the Visegrad Four countries, Austria and Ukraine / Damián Němec (ed). – Vydání první. – Praha : Leges, 2019. – 320 stran

Souběžný anglický text

Obsahuje bibliografie a bibliografické odkazy

ISBN 978-80-7502-369-8 (brožováno)

* 2-7 * 348 * 2-78 * 2-736-784 * 342.731 * 322 * (4-191.2) * (436) * (477) * (062.534)

- cirkve – země Visegrádské skupiny
- cirkve – Rakousko
- cirkve – Ukrajina
- konfesní právo – země Visegrádské skupiny
- konfesní právo – Rakousko
- konfesní právo – Ukrajina
- cirkve – právní postavení
- náboženské společnosti – právní postavení
- náboženské instituce a organizace – právní postavení
- svoboda vyznání
- stát a církev
- sborníky konferencí

34 – Právo [16]

OBSAH / CONTENTS

Úvod	9
O nadobudnutí špecifického právneho postavenia náboženských organizácií v Rakúsku	
<i>Wolfgang Wieshaider</i>	11
Registrácia cirkví a náboženských spoločností v Českej republike	
<i>Kamila Bubelová – Monika Menke</i>	29
Registrácia cirkví a náboženských spoločností na Slovensku	
<i>Damián Němec</i>	55
Registrácia cirkví a náboženských spoločností v Poľsku	
<i>Miroslaw Sitarz – Agnieszka Romanko</i>	85
Registrácia cirkví a náboženských spoločností v Maďarsku	
<i>Balázs Schanda</i>	105
Registrácia náboženských organizácií na Ukrajine	
<i>Oleksandr Bilash</i>	123
Zhrnutie a návrhy	155
Introduction	159
On the Acquisition of a Legal Status Particular to Religious Organisations in Austria	
<i>Wolfgang Wieshaider</i>	161
Registration of Churches and Religious Societies in the Czech Republic	
<i>Kamila Bubelová – Monika Menke</i>	181
Registration of Churches and Religious Societies in Slovakia	
<i>Damián Němec</i>	211

**Registration of Churches and Religious Communities
in Poland**

Mirosław Sitarz – Agnieszka Romanko 243

**Registration of Churches and Religious Communities
in Hungary**

Balázs Schanda..... 265

Registration of Religious Communities in the Ukraine

Oleksandr Bilash 283

Summary and Suggestions 317

REGISTRÁCIA NÁBOŽENSKÝCH ORGANIZÁCIÍ NA UKRAJINE

Oleksandr Bilash

Uzhhorod National University, Faculty of Law, Department of Administrative, Financial and Informative Law

Abstrakt

Tento článok je venovaný analýze administratívno-právneho mechanizmu a postupu pri registrácii náboženských organizácií a aktuálnym zmenám ukrajinskej legislatívy. Na základe skúmania ústavy a normatívnych právnych aktov autor vykonáva stručnú analýzu náboženského práva v období Sovietskeho zväzu, komplexne charakterizuje súčasnú legislatívu Ukrajiny v oblasti slobody svedomia a náboženstva, čo naznačuje, že právny status náboženských organizácií na Ukrajine je determinovaný ústavnými a administratívno-právnymi zásadami vzťahov medzi štátom a náboženskými organizáciami. Autor uvádza najnovšie štatistiky o náboženskej situácii na Ukrajine, analyzuje prvú medzinárodnú zmluvu nezávislej Ukrajiny s náboženskou organizáciou – ekumenickým patriarchátom.

Kľúčové slová

Konfesné právo, sloboda svedomia, sloboda vyznania, ukrajinská legislatíva, registrácia náboženských organizácií, náboženské združenia, cirkev, právna úprava, právnické osoby

Úvod

Otázka vedeckého výskumu týkajúceho sa registrácie náboženských organizácií na Ukrajine je naliehavejšia ako kedykoľvek predtým. Ukrajinská legislatíva v oblasti slobody svedomia a náboženstva prešla po mnohých desaťročiach významnými zmenami, ktoré ovplyvnili aj vzťah medzi štátom a náboženskými organizáciami, keďže sa zmenila právna situácia náboženských organizácií ako špecifických inštitúcií občianskej spoločnosti. Náboženská organizácia, ako inštitucionálna forma vyjadrenia náboženstva a nevyhnutná podmienka jeho spoločenskej existencie, plní náboženské potreby ľudí, ktoré určujú povahu a účel náboženských organizácií.

Zmeny ústavnoprávneho alebo administratívno-právneho postavenia náboženských organizácií v štáte priamo ovplyvňujú nielen vzťahy medzi štátom a cirkvami všeobecne, ale aj celý náboženský život spoločnosti. Je nespochybniteľným faktom, že rôzni členovia občianskej spoločnosti vytvárajú rôzne náboženské organizácie, pričom prvoradým cieľom takejto skupiny veriacich je následná registrácia a získanie statusu náboženskej organizácie. Z procesu štátnej registrácie náboženských organizácií, ich výkonu právomocí ako právnickej osoby, kontroly justičných orgánov pre činnosť náboženských organizácií a ich likvidácie, vyplývajú administratívne a právne vzťahy (medzi štátom a náboženskými organizáciami).

Na základe štúdie a stručnej analýzy náboženskej legislatívy, týkajúcej sa postavenia a činnosti náboženských organizácií počas sovietskeho obdobia, skúmania ústavných princípov slobody svedomia a náboženstva, administratívneho a právneho postavenia náboženských organizácií v právnych predpisoch modernej Ukrajiny, sa v tomto článku pokúsime analyzovať súčasný stav ukrajinskej legislatívy týkajúcej sa registrácie náboženských organizácií a zmien, ktoré sa udiali a ešte stále dejú na Ukrajine.

1. Náboženská legislatíva na Ukrajine počas existencie Sovietskeho zväzu

Mnoho rokov sovietska moc považovala cirkev a náboženské organizácie za svojho ideologického protivníka. V. I. Lenin vo svojej práci „Socializmus a náboženstvo“ v podstate vysvetlil celú budúcu politiku sovietskej moci, keď napísal: „Štát by sa nemal zaoberať náboženstvom, náboženské spoločnosti by nemali byť spojené so štátnou mocou. Každý by mal byť úplne slobodný, aby mohol vyznávať akékoľvek náboženstvo alebo nevyznávať žiadne a byť teda ateistom, ktorým by mal byť každý socialista ... Úplné oddelenie cirkvi od štátu je požiadavka, ktorú socialistický proletariát požaduje od moderného štátu a modernej cirkvi“.¹

¹ Lenin V.I. (Ленин В.И.) Socializmus a náboženstvo (Социализм и религия). Полное собрание сочинений В.И. Ленина, zv. 12. Moskva, 1968, s. 143–144.

1.1 Ústavná legislatíva

Od konca 20. rokov 20. storočia v náboženskej politike sovietskych orgánov existovala tendencia k úplnému odstráneniu náboženstva zo života spoločnosti. Prvým aktom ústavnej povahy v rámci sovietskeho štátu, pokiaľ ide o slobodu svedomia, je vyhláška Rady ľudových komisárov Ruskej socialistickej federatívnej sovietskej republiky (ďalej „RSFSR“) z 20. 1. 1918 „O slobode svedomia, cirkvi a náboženských spoločností“.² Až neskôr, v januári 1924, bola Ústava Zväzu sovietskych socialistických republík prijatá a schválená Druhým snemom Sovietov Zväzu sovietskych socialistických republík (ďalej „ZSSR“). Treba poznamenať, že prvá Ústava ZSSR neobsahovala časti venované základným právam a povinnostiam občanov, ale ponechala reguláciu týchto práv a povinností na úrovni Ústav republík Zväzu, pričom samotná Ústava ZSSR pozostávala z dvoch častí: Deklarácie o vytvorení ZSSR a Zmluvy o vytvorení ZSSR. Vzhľadom na obmedzený rozsah nášho príspevku nás bude zaujímať najmä Ústava RSFSR v rokoch 1918, 1925 a 1937, ako aj Ústava Ukrajinskej Socialistickej Sovietskej Republiky z rokov 1919, 1929, 1937 a 1978.

Treba poznamenať, že Ústava RSFSR z roku 1918 (článok 13) nezdiedala koncepciu slobody svedomia a slobody náboženského vyznania, čo potvrdzujú aj následné akty sovietskej ústavnej legislatívy. Táto ústava sa v podstate stala základom ústavy iných republík Zväzu. Ústava ukrajinskej socialistickej sovietskej republiky, schválená Všeukrajinským snemom soviетov na zasadnutí 10. marca 1919, a nakoniec prijatá Všeukrajinským centrálnym výkonným výborom na zasadnutí 14. marca 1919, v oddiele III. „Deklarácia práv a povinností pracujúcich a vykorisťovaných ľudí Ukrajiny“ dáva nasledujúce vysvetlenia týkajúce sa slobody svedomia:

...pri zabezpečovaní práva robotníkov na slobodu svedomia, ako aj na zabránenie možnosti používať náboženstvo a cirkev s cieľom ovplyvniť triedny systém, je cirkev oddelená od štátu a všetci občania majú právo šíriť náboženské učenie,

² O slobode svedomia, cirkevných a náboženských spoločností: Vyhláška Rady ľudových komisárov RSFSR z 20. januára 1918. Dekréty sovietskej vlády. Moskva: Štátne vydavateľstvo politickej literatúry, 1957. Zväzok 1, s. 373–374.

ktoré nesleduje žiadne sociálne či politické ciele, ako aj protináboženské učenia, ktoré nie sú v rozpore s vyhlídkami komunistického svetonázoru.“³

Ako sovietsky vedec V. Goncharenko napísal neskôr: „Prvýkrát dostali pracujúci ľudia na Ukrajine slobodu slova, slobodu tlače...“⁴

V roku 1925 bola prijatá nová Ústava RSFSR, ktorá prakticky nemenila článok 4 predchádzajúcej ústavy: „S cieľom zabezpečiť, aby pracujúci ľudia mali skutočnú slobodu svedomia, cirkev je oddelená od štátu a školstvo od cirkvi a sloboda náboženskej a protináboženskej propagácie je daná všetkým občanom“.⁵ Až v roku 1929, rozhodnutím XIV. Všeruského Snemu Sovietov, bol tento článok zmenený. Slová „sloboda náboženskej a protináboženskej propagácie“ boli nahradené slovami „sloboda náboženských vyznaní a protináboženská propagácia“. Táto zmena svedčila o obmedzení vplyvu a práv veriacich a zbavila ich možnosti šírenia náboženstva nad rámec ich náboženských štruktúr. Táto korekcia sa neskôr nachádza v ústavách ZSSR v roku 1936⁶ a dokonca v roku 1977.⁷

1.2 Správna legislatíva

Jediným príkladom kodifikácie správneho práva v bývalom ZSSR do roku 1980, keď boli prijaté Základy právnych predpisov ZSSR o legislatívnych priestupkoch, sa stal správny kódex Ukrajinskej sovietskej socialistickej republiky (ďalej „USSR“) z roku 1927.⁸ Tento kódex reguloval pomerne širokú škálu sociálnych vzťahov. Veľmi skoro bol kódex preložený do nemčiny.⁹

³ Ústava Ukrajinskej Socialistickej Sovietskej Republiky. Kyjev. 1919.

⁴ Goncharenko V.D. (Гончаренко В.Д.) Prvá Ústava Ukrajinskej SSR. Problémy socialistickej zákonitosti. (Первая Конституция Украинской ССР. Проблемы социалистической законности.) Charkov: Vishcha shk., 1983. Zv. 11., s. 15.

⁵ Ústava (Základný Zákon) RSFSR, prijatá 11. mája 1925. Moskva. 1925.

⁶ Ústava Zväzu Sovietskych Socialistických republík. Prijatá na Mimoriadnom VIII. Celostátnom sneme sovietskych 5. decembra 1936. Izv. Centrálny výkonný výbor Zväzu ZSSR a Celoruský ústredný výkonný výbor. 1936 (č. 283).

⁷ Ústava Zväzu Sovietskych Socialistických republík. Prijatá Mimoriadnym siedmym zasadnutím Najvyššieho sovietu ZSSR 7. októbra 1977. Vedomosti Najvyššieho sovietu ZSSR. 1977, č. 41, čl. 617.

⁸ Administratívny kódex Ukrajinskej SSR. Text a komentár. Ed. S. Kanarsky a Yu. Mazurenko. S predslovom V. Valitsky. Právne vydavateľstvo NKU ukrajinskej SSR. 1928.

⁹ Verwaltungsgesetzbuch der Ukraine von 1927. Zeitschrift für Ostrecht. Osteuropa-Institut in Breslau, Heft 10-11. Berlin. 1928.

Správny kódex obsahoval aj kapitolu X. „Pravidlá o kultoch“, ktorá bola rozdelená do troch častí: „Základy“, „Náboženské spoločnosti“, „Náboženské vlastníctvo.“ Prvá časť potvrdila oddelenie cirkvi od štátu a školstva od cirkvi a zároveň potvrdila právo každého občana „vyznávať akékoľvek náboženstvo alebo nevyznávať žiadne. Vyznávanie akéhokoľvek náboženstva alebo nevyznávanie žiadneho neprináša žiadne právne obmedzenia a neposkytuje žiadne výhody.“

Treba poznamenať, že v tom istom článku 351 osobitná poznámka zakazuje označovať príslušnosť k náboženstvu v úradných občianskych dokumentoch, ale tiež zakazuje uvádzať nepríslušnosť k určitému náboženskému vyznaniu. Podľa správneho kódexu z roku 1927 mali občania právo zakladať náboženské spoločenstvá za predpokladu dodržiavania pravidiel pre neziskové organizácie, ako sú spoločnosti a občianske zväzy (čl. 358). Náboženské spoločenstvá nemali postavenie právnickej osoby (čl. 360). Pokiaľ ide o majetok náboženských spoločenstiev, v tomto prípade bol všetok majetok (s výnimkou dočasného prevodu majetku súkromných osôb na náboženské spoločnosti) zoštatnený (čl. 366). Pokiaľ ide o registráciu náboženských organizácií, dekrét „O odluke cirkvi od štátu a školstva od cirkvi“ z roku 1918 nestanovil osobitný postup na vytvorenie náboženskej komunity a naznačil, že všetky „cirkevné a náboženské spoločnosti musia dodržiavať všeobecné ustanovenia pre súkromné spoločnosti a zväzy...“¹⁰

Nariadenie z roku 1929 o náboženských združeníach po prvýkrát spomínalo osobitný postup registrácie, ktorý musí náboženská komunita podstúpiť predtým, ako začne existovať: „4. Náboženská spoločnosť a skupina veriacich môžu začať svoju činnosť až po registrácii spoločnosti a skupiny veriacich pred náboženskou komisiou okresného výkonného výboru...“

V období 1948–1954 boli všetky žiadosti veriacich týkajúce sa založenia nových modlitebných domov a registrácie náboženských organizácií odmietnuté. Navyše sa prejavila štátna snaha o zníženie počtu registro-

¹⁰ O oddelení cirkvi od štátu a školstva od cirkvi. Dekrét Ludových komisárov RSFSR z 23. januára 1918.

vaných chrámov kvôli „dlhému nepoužívaniu z dôvodu nedostatku duchovenstva“.¹¹

Zaujímavý je aj dokument „Inštrukcia o uplatňovaní legislatívy o kultoch“ z roku 1961.¹² Podľa tejto inštrukcie sa nemá vykonávať štátna registrácia „náboženských spoločností a skupiny veriacich patriacich k sektám, ktorých doktrína je protištátna a supresívna: svedkovia Jehovovi, pravo-pravoslávni kresťania, pravo-pravoslávne cirkvi, adventisti atď.“ V nariadení Rady ministrov USSR z 1. apríla 1969 pod názvom „O posilnení kontroly pre implementáciu zákona o náboženských kultoch,“ č. 219, sa výslovne uvádza, že voči „vedúcim predstaviteľom náboženských organizácií, ktoré sa odmietajú zaregistrovať, sa prijmú primerané opatrenia“. Podľa administratívneho práva „náboženské spoločnosti sú založené výlučne na ich náboženské potreby, a preto nemajú právnu subjektivitu; čo znamená, že nemajú ako spoločnosť právo nadobúdať vlastnícke práva k majetku, prevziať ho alebo prevziať záväzky, vypracovať zmluvy, zúčastňovať sa konania pred súdom (článok 360 administratívneho kódexu USSR)“.

1.3 Trestná legislatíva

Dňa 8. júna 1922 bol prijatý nový trestný kódex USSR.¹³ 23. augusta 1922 bol Kódex uvedený do platnosti.¹⁴ Prof. Benitsky poznamenáva: „Trestný kódex USSR z roku 1922 skutočne recipoval Trestný kódex RSFSR, prijatý 26. mája 1922 na treťom zasadnutí IX. Všeruského Snemu Sovietov pracujúcich, roľníkov, Červenej armády a kozáckych poslancov“.¹⁵ Analý-

¹¹ O náboženských združeníach. Uznesenie Ústredného výkonného výboru a SNK RSFSR z 8. apríla 1929.

¹² Pokyny na uplatňovanie legislatívy o kultoch. Schválené uznesením Rady pre náboženské kultúry pri Rade ministrov ZSSR a rozhodnutím Rady pre záležitosti Ruskej pravoslávnej cirkvi pri Rade ministrov ZSSR, 16. marca 1961.

¹³ Trestný kódex Ukrajinskej SSR (schválený Celoukrajinským Centrálnym Výkonným Výborom 23. augusta 1922) s abecedným indexom. Charkov: Vydavateľstvo NKU Ukrajinskej SSR. 1922. 50 s.

¹⁴ O zavedení Trestného kódexu ZSSR. Uznesenie VUTSVK z 23. augusta 1922. ZU USSR. 1922, č. 36, čl. 554.

¹⁵ Benitsky A. S. (Беніцький А. С.) Zodpovednosť za zapojenie sa do trestného činu a spoluúčasť na trestnom čine v súlade s Trestným zákonom USSR v rokoch 1922 a 1927. (Відповідальність за причетність до злочину та співучасть у злочині згідно

za III. kapitoly Osobitnej časti trestného kódexu RSFSR z roku 1922 pod názvom „Porušenie pravidiel o oddelení cirkvi od štátu“ a zodpovedajúca kapitola IV. Trestného kódexu USSR z roku 1922 toto tvrdenie prakticky potvrdzujú. Ako prakticky v celom kódexe, spomenutá kapitola uvádza len maximálnu hranicu možného trestu.¹⁶ Tu je niekoľko príkladov:

Článok 111. Vyučovanie náboženstva mladistvých a detí na verejných alebo súkromných vzdelávacích inštitúciách a školách sa trestá nútenou prácou na obdobie do jedného roka.

Článok 114. Vykonávanie náboženských obradov v náboženských zariadeniach a podnikoch, ako aj umiestňovanie náboženských obrazov v týchto budovách, sa trestá nútenou prácou na obdobie až troch mesiacov alebo pokutou až do výšky 300 rubľov v zlate.

Musíme konštatovať, že článkom 115 sa ustanovili trestné sankcie vo forme povinnej práce na obdobie do šiestich mesiacov pre tých, ktorí bránili výkonu náboženských obradov (ktoré neporušujú verejný poriadok a neporušujú práva občanov). Je však nepravdepodobné, že sa tento článok používal v záujme cirkvi.

V Trestnom kódexe z roku 1960, ktorý nadobudol účinnosť 1. apríla 1961, článok 138 naďalej stanovuje trestnoprávnu zodpovednosť za porušenie Zákona O oddelení cirkvi od štátu a školstva od cirkvi. Zmeny tohto článku boli vykonané v rokoch 1966 a 1983, ale tento článok bol v roku 1992 v súvislosti s prijatím ukrajinského zákona „O rehabilitácii obetí politických represíí“ úplne zrušený.¹⁷

з Кримінальним кодексом УСРР 1922 і 1927 рр.) *Vedecký bulletin Štátnej univerzity vo Lvove*. 2013. Vydanie 4., s. 199.

¹⁶ Novak K.M. (Новак К. М.) *Hlavné osobitosti Trestného kódexu ukrajinskej SSR z roku 1922 (Основні особливості Кримінального кодексу УСРР 1922 р.)* Teória a prax modernej justície: materiály I. Všeukrajinskej vedeckej konferencie, Charkov, 15. marca – 15. apríl 2013: Ústavná výstavba v Ukrajinskej Sovietskej Socialistickej Republike počas sovietskej éry: materiály okrúhleho stola, Charkov, 24. marca 2013. Charkov, 2013, s. 201–202.

¹⁷ Tento ukrajinský zákon má v súčasnosti názov „O rehabilitácii obetí represíí komunistického totalitného režimu v rokoch 1917–1991“.

2. Náboženská situácia na Ukrajine v súčasnosti

2.1 Náboženské sebaurčenie a príslušnosť ukrajinských občanov

Podľa nedávnych štatistických výskumov a prieskumov jednej z najznámejších a najspoľahlivejších sociologických agentúr (ukrajinské Centrum pre ekonomické a politické štúdie pomenované po Alexandrovi Razumkovovi)¹⁸ je úroveň deklarovanej náboženskej príslušnosti v ukrajinskej spoločnosti stále veľmi vysoká, viac ako 72 % respondentov priznalo svoju náboženskú príslušnosť. Podobne ako vo všetkých krajinách, kde prevláda pravoslávie, úroveň religiozity je omnoho vyššia u ľudí vyššej vekovej kategórie a menšia medzi mladými ľuďmi.

Počet ľudí, ktorí pravidelne navštevujú bohoslužby, je o niečo menší, približne 58 %, čo je o niečo menej ako deklarovaný počet veriacich ľudí. Avšak alarmujúca je situácia spojená s náboženskou výchovou detí, pretože iba 16 % respondentov sa domnieva, že náboženské vzdelávanie je nevyhnutné (38 % respondentov na Západe a iba 6 % na východe Ukrajiny).

Pokiaľ ide o konfesiónálne rozdelenie, väčšina respondentov sa považuje za ortodoxných kresťanov (67,3 %); ďalší za gréckokatolíkov (9,4 %), protestantov rôznych denominácií (2,2 %), rímskokatolíkov (0,8 %), židov (0,4 %), kresťanov bez upresnenia konkrétnej konfesie (7,7 %).

Aj v súvislosti s nedávnymi udalosťami na Ukrajine rastie počet odporcov inštitútu štátnej cirkvi; až 56 % respondentov túto myšlienku nepodporuje, podporuje ju len 12 %. V roku 2010 bola táto myšlienka podporená viac, keď za tento inštitút štátnej cirkvi hlasovalo 20 % a proti bolo 52 %.

¹⁸ Osobitosti náboženského a konfesijného sebaurčenia ukrajinských občanov: trendy v rokoch 2010 - 2018 (informačné materiály). Informačné materiály pripravené pre pravidelné zasadnutie stáleho okrúhleho stola „Náboženstvo a moc na Ukrajine: problémy vzájomných vzťahov“ 26.apríla 2018, s pomocou zastupiteľského úradu nadácie Conrada Adenauera na Ukrajine. Kyjev. 2018. Prístupový režim: http://razumkov.org.ua/uploads/article/2018_Religiya.pdf.

2.2 Oficiálna štatistika náboženských organizácií na Ukrajine k 1. januáru 2019

Podľa oficiálnych štatistík Oddelenia náboženských záležitostí a národností Ministerstva kultúry Ukrajiny k 1. januáru 2019¹⁹ existuje na Ukrajine 35 162 náboženských organizácií, z toho:

- pôsobiace – 32719;
- neaktívne – 1011;
- neregistrované – 1120.

Pre zjednodušenie uvádzame štatistické údaje o najväčších náboženských združeniach v tabuľke:

Cirkvi a denominácie	Náboženské spoločnosti / sú aktívni / neaktívne /neregistrovaný	Kláštory / mnísi a mníšky	Kňazi/ vrátane cudzincov	Duchovné vzdelávacie inštitúcie/ vyššie / priemerné, študenti (denná/kombinované)	Školy / Základné školy / Nedeľné školy	Médiá
Ortodoxní						
Ukrajinská pravoslávna cirkev (v jednote s Ruskou pravoslávnu cirkvou),	12437/ 12122/ 255/ 60	215 / 4684	10419/ 22	18 8/10 (1765/ 2395)	4216 1/4215	138
Ukrajinská pravoslávna cirkev-Kyjevský Patriarchát	5363/ 4946/ 326/ 91	63 / 230	3737/ 3	18 8/ (1061)	1406 0/1406	50

¹⁹ Uvedené štatistické údaje v texte k 1. januáru 2019 boli použité zo štatistickej správy Ministerstva kultúry Ukrajiny „Správa o sieti náboženských organizácií na Ukrajine k 1. januáru 2019 (formulár č. 1),“ ktorá bola schválená uznesením Ministerstva kultúry Ukrajiny „O ročnom štatistickom prehľade správ o otázkach štátno-konfesijných vzťahov na Ukrajine za rok 2018“ z 29. marca 2019, č. 257.

Cirkvi a denominácie	Náboženské spoločenstvá / sú aktívni / neaktívne / neregistrovaný	Kláštory / mnísi a mníšky	Kňazi/ vrátane cudzincov	Duchovné vzdelávacie inštitúcie/ vyššie / priemerne, študenti (denná/ kombinované)	Školy / Základné školy / Nedeľné školy	Médiá
Ukrajinská autokefálna pravoslávna cirkev	1171/ 1048/ 105/ 18	14/ 18	706/ 2	8 4/4 (58/93)	1406 0/1406	17
Katolíci						
Rímskokatolícka Cirkev	943/897/ 36/10	111/ 664	707/ 346	10 (343/35)	390 1/389	20
Ukrajinská gréckokatolícka cirkev	3470/ 3365/ 48/62	103 1057	2733/ 16	16 (2053/ 223)	2039 4/2039	58
Mukačevská gréckokatolícka eparchia	442/442/ 0/0	20 114	337/ 12	2 2/0 (73/0)	138 0/138	3

3. Medzinárodná právna spolupráca Ukrajiny v oblasti ochrany práva na slobodu svedomia a náboženstva

3.1 Medzinárodné právne záväzky Ukrajiny

Sloboda svedomia ako vnútorná schopnosť jednotlivca analyzovať a určovať svoj svetonázor a bytie, je prirodzené právo priznané človeku od narodenia. Nielen štát, ale v našom prípade aj medzinárodné nadnárodné organizácie: Organizácia Spojených národov, Rada Európy, Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe a iné – svojimi právnymi aktmi stanovujú možnosti, obmedzenia a minimálne záruky vonkajšieho vyjadrovania slobody svedomia. Ukrajina je zmluvnou stranou väčšiny univerzálnych medzinárodných dohôd, ktoré upravujú právo na slobodu svedomia a náboženstva.

10. decembra 1948 Valné zhromaždenie Organizácie Spojených národov prijalo Všeobecnú deklaráciu ľudských práv, ktorej článok 18 upravuje obsah náboženskej slobody v právnom aspekte.²⁰ Treba poznamenať, že články deklarácie majú odporúčajúcu povahu a spájajú do jednej skupiny pojmy „sloboda myslenia“, „sloboda svedomia“ a „sloboda náboženstva“.²¹

V roku 1966 Valné zhromaždenie OSN prijalo Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach, čl. 18, ktorý sa stal prvou právne záväznou normou ochrany náboženských slobôd v medzinárodnom práve.²²

Po získaní nezávislosti sa Ukrajina zaviazala prispôbiť svoje právne predpisy medzinárodným a európskym normám, a to aj v oblasti ľudských práv, a teda aj v oblasti slobody svedomia a náboženstva, a takýmto spôsobom meniť svoj historický vývoj a vývoj spoločnosti ako celku. V oblasti ochrany práva na slobodu náboženského vierovyznania na univerzálnej úrovni sa mechanizmy zriadené v súlade s Chartou OSN rozšírili na Ukrajinu.

Na regionálnej úrovni je Ukrajina zmluvnou stranou mnohých zmlúv uzatvorených v rámci Rady Európy, v ktorých sa pre ňu vytvárajú jasné záväzky v oblasti ochrany práva na slobodu svedomia a náboženstva. Od čias získania nezávislosti Ukrajiny Parlamentné zhromaždenie Rady Európy opakovane nastoľovalo otázku možného ukončenia jej členstva v Rade Európy, a to v dôsledku skutočnosti, že krajina neurýchlňovala zmenu svojich právnych predpisov v oblasti ľudských práv v súlade so

²⁰ Medzinárodné právne akty o práve na slobodu svedomia a náboženského vyznania. Zborník legislatívnych aktov. Oleksandr Bilash (Archimandrite Evfrosin). Užhorod: Vydavateľstvo Oleksandry Garkushi. 2015, s. 25.

²¹ Robinson, Nehemiah. The Universal Declaration of Human Rights. New York, 1958. // Asbjorn Aide. The Universal Declaration of Human Rights: A Commentary. Oslo, 1992, s. 263.

²² Conde V. Protection of religious freedoms under international humanitarian law and international human rights law in times of armed conflict // U.C. Davis Journal of International Law & Policy, 1999 (Winter). Vol. 5. No. 1, s. 103.; Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach, 1966 (ratifikovaný výnosom Prezídia Najvyššieho soviету Ukrajinskej SSR č. 2148-VIII z 19.10.1973). Oficiálna webová stránka Najvyššej rady Ukrajiny [Elektronický zdroj]. Prístupový režim: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

svojimi medzinárodnými záväzkami. Avšak k použitiu sankcií sa zatiaľ nepristúpilo, a tak má Ukrajina stále čas na požadované zmeny.²³

Analýzou rozhodnutí Európskeho súdu pre ľudské práva ako medzinárodného súdneho orgánu, ktorého právomoc sa vzťahuje na všetky členské štáty Rady Európy, ktoré ratifikovali Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (vrátane Ukrajiny), obsahujúci rozhodnutia uznané aj naším štátom ako zdroj práva, dospievame k záverom, že úlohou štátu je byť neutrálnym a nestranným moderátorom rozhodovania v otázkach týkajúcich sa rôznych náboženských bohoslužieb, vierovyznaní a presvedčení. Európsky súd pre ľudské práva opakovane zdôrazňoval, že takáto úloha prispieva k zachovaniu verejného poriadku, náboženskej harmónii a tolerancii v demokratickej spoločnosti.

Významnú úlohu pri pochopení medzinárodnoprávných noriem upravujúcich slobodu svedomia a náboženstva zohrávajú aj akty prijaté v rámci Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe, ktoré stanovujú politické záväzky zúčastnených krajín. Ukrajina je zmluvnou stranou hlavných dohôd tejto organizácie a uznáva príslušné normy na ochranu práva na slobodu svedomia a náboženstva.

Ukrajinský vedec Vitaly Sorokun vo svojej dizertačnej práci uvádza:

„začlenenie práva na slobodu svedomia a náboženstva do veľkého počtu medzinárodných zmlúv na Ukrajine (od bilaterálnych po univerzálne), ako aj využitie tohto práva, ako je zakotvené v medzinárodných zmluvách, v ústavnej praxi či v praxi Najvyššieho hospodárskeho súdu Ukrajiny, svedčí o prijatí tohto práva našim štátom za univerzálne právo.“²⁴

Zároveň Viktor Bed uvádza, že neexistuje účinný mechanizmus na vykonávanie a kontrolu dodržiavania rozhodnutí prijatých medzinárodnými organizáciami v oblasti slobody svedomia a náboženského vyznania. Všetky rozhodnutia sa totiž odvolávajú na dobré meno krajiny ako zú-

²³ Bilash O. V. (Білаш О. В.) Právne akty Európy v systéme ochrany ľudských práv v oblasti slobody svedomia a náboženstva. (Правові акти Європи в системі захисту прав людини у сфері свободи совісті та віросповідання) Vedecký bulletin Užhorodskej národnej univerzity, séria: Právo. Užhorod: Vydavateľstvo „Helvetika“, 2015, Zv. 34, 3. časť, s. 127.

²⁴ Sorokun V. M. (Сорокун В. М.) Medzinárodná právna ochrana práva na slobodu svedomia a náboženstva (Міжнародно-правовий захист права на свободу совісті та віросповідання). Autoreferát dizertačnej práce. Charkov, 2009, 18 s.

častnanej strany.²⁵ Potvrdením tohto stanoviska je samostatné Odporúčanie Parlamentného zhromaždenia Rady Európy, č. 190 (1995), venované Ukrajine („O pristúpení Ukrajiny“), ktoré odporúča Výboru ministrov, aby vyzvali Ukrajinu stať sa členom Rady Európy. Samostatný bod uvedeného článku sa týkal situácie medzi pravoslávnyimi cirkvami, a preto v tom čase Ukrajina slúbila a Rada Európy vyjadrila nádej, že „mierové urovnanie existujúcich sporov medzi pravoslávnyimi cirkvami urýchli zabezpečenie nezávislosti cirkví vo vzťahu k štátu, zavedie nový nediskriminačný systém registrácie cirkví a právne riešenie otázky vrátenia cirkevného majetku“.

Hoci je Ukrajina už od roku 1995 členom Rady Európy, zavedenie nediskriminačného systému registrácie náboženských organizácií, udeľovanie právneho postavenia náboženským združeniam či vytvorenie právneho mechanizmu vrátenia cirkevného majetku sa nepodarilo do dnešného dňa v plnej miere zrealizovať. Bohužiaľ, dnes sa k týmto problémom pridali ďalšie otázky.

3.2 Konkordáty a dohovory

Ukrajina v súčasnosti nemá uzatvorený žiadny konkordát s Apoštolskou stolicou. No o možnom podpise takejto dohody, aspoň ohľadom spolupráce v oblasti výchovy a duchovnej správy katolíckych vojakov, sa v ukrajinskej spoločnosti hovorí už niekoľko rokov.

Čo sa týka podpísaných dohovorov alebo dohôd s pravoslávnyimi cirkvami, dňa 3. novembra 2018 bola v Istanbule (Turecko) podpísaná dohoda o spolupráci medzi Ukrajinou a Konštantínopolským patriarchátom, ktorú podpísali prezident Peter Porošenko a patriarcha Bartolomej. Tlačová kancelária prezidenta informovala, že hlavným bodom dohody je vytvorenie nezávislej autokefálnej pravoslávnej cirkvi na Ukrajine. Avšak napriek žiadosti mnohých poslancov, tlačových agentúr a verejnosti prezidentská administratíva odmietla uverejniť text dohody. Až začiatkom marca 2019 bol text tejto dohody zverejnený a sprístupnený na oficiálnej internetovej stránke prezidenta Ukrajiny. Táto dohoda je totiž prvou medzinárodnou zmluvou nezávislej Ukrajiny (zastúpenej prezidentom

²⁵ Beď V. V. (Беď В. В.) Medzinárodná právna konsolidácia slobody svedomia (Міжнародно-правове закріплення свободи совісті). Vestník Kyjevskej univerzity práva. 2011. Zv. 1, s. 352.

Ukrajiny) a náboženskej organizácie. Okrem preambuly sa dohoda skladá zo 6 článkov. Podľa textu je jedným z najdôležitejších bodov dohody „vzájomná systematická práca na vytvorení a konštituovaní miestnej pravoslávnej autokefálnej cirkvi na Ukrajine s centrom v meste Kyjev, a to na základe Tomos-u o autokefálii, ktorý vystavil ekumenický patriarchát, a jej uznaní inými autokefálnymi pravoslávnyimi cirkvami“.²⁶

Dôvod, prečo tak dlho prezident nechcel zverejniť dokument tejto dohody, je s najväčšou pravdepodobnosťou ukrytý v bode 3.1. „Na účely tejto dohody bude Ukrajina podporovať:

- zastúpenie ekumenického patriarchátu na Ukrajine, konkrétne misie „Stavropegie ekumenického patriarchátu na Ukrajine“, v súlade s ukrajinským zákonom „O slobode svedomia a náboženských organizácií“;
- nadobudnutie, v súlade s právnymi predpismi Ukrajiny, budov a priestorov a iných objektov potrebných pre misiu „Stavropegie ekumenického patriarchátu na Ukrajine.“

Je potrebné poznamenať, že ešte predtým, ako bola dohoda podpísaná z iniciatívy prezidenta, 18. októbra 2018 ukrajinský parlament prijal zákon „O špecifickom používaní Andrejevského kostola národného sanktuária „Sofia Kievská“.“²⁷ Zákon bol prijatý

„na zabezpečenie náboženských potrieb veriacich pri obnovení a zachovaní väzieb s Konštantínopolskou materskou cirkvou, ktoré sa vytvorili pokresťančením Kyjevskej Rusi – Ukrajiny, Vladimírom Veľkým; eliminovanie negatívnych vplyvov Ruska (agresorského štátu) do života ukrajinského pravoslávia, ktoré vytvárajú hrozby národnej bezpečnosti spôsobené takýmto zasahovaním; vytváranie podmienok pre zjednotenie ukrajinskej pravoslávnej komunity a spoločnosti ako celku; uznanie miestnej pravoslávnej cirkvi na Ukrajine svetovým pravoslávím; odstránenie dôvodov diskriminácie veriacich, ktorí sú jej členmi; zachovanie činnosti Stavropegie trónu svätého Ondreja.“

²⁶ Dohoda o spolupráci medzi Ukrajinou a Ekumenickým Konštantínopolským Patriarchátom. Oficiálna internetová stránka prezidenta Ukrajiny. Oficiálna webová stránka Najvyššej rady Ukrajiny [Elektronický zdroj]. Prístupový režim: https://www.president.gov.ua/storage/j-files-storage/00/65/02/39d5327fe27135d96c04d0f53e1-e5745_1551875784.pdf.

²⁷ Zákon Ukrajiny „O vlastnostiach používania kostola sv. Ondreja Národného Sanktuária Sofia Kievská“. Oficiálna webová stránka Najvyššej rady Ukrajiny [Elektronický zdroj]. Prístupový režim: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2598-19>.

Podľa tohto zákona je kostol sv. Ondreja, ktorý je významným objektom kultúrneho dedičstva, architektonickou pamiatkou národného významu, náboženskou stavbou v štátnom vlastníctve, prenesená na ekumenický patriarchát bezplatne, a to na trvalé užívanie (konanie náboženských obradov, obradov a procesií). Ten istý zákon zaviedol aj zodpovedajúce zmeny zákona „o slobode svedomia a náboženských organizácií“, ktorého normy objasnili zvláštnosti a podmienky prenosu a používania chrámu ekumenickým patriarchátom. Podľa rôznych informácií by sa prevod nehnuteľností na ekumenický patriarchát mal uskutočniť aj vo Lvove.

4. Právna regulácia slobody svedomia a náboženstva na Ukrajine

4.1 Ústavnoprávne základy a ústavnoprávne postavenie činnosti náboženských organizácií na Ukrajine

Náboženské vzťahy sú neoddeliteľnou súčasťou spoločenských vzťahov, ktorých predmetom je náboženské a nenáboženské obyvateľstvo, a štát je povinný ich regulovať zákonom a zároveň zaručiť možnosť praktizovať alebo nepraktizovať jedno alebo druhé náboženstvo. Zároveň by štát mal konať v súlade s platnými právnymi predpismi, právami a slobodami všetkých občanov.

Zaručiť Ústavou Ukrajiny (prvé znenie Ústavy v histórii nezávislej Ukrajiny, po páde Sovietskeho zväzu, bolo prijaté 28. júna 1996) a príslušnými zákonmi právo na slobodu svedomia je možné len pod podmienkou, že právne normy zaručujú potrebné práva a slobody náboženským organizáciám a veriacim a ukladajú im určité povinnosti.

Legislatíva Ukrajiny o slobode svedomia a náboženských organizáciách je systém súvisiacich regulačných aktov, ktoré upravujú vzťahy štátu a práva. Najdôležitejšie z nich je zákon „O slobode svedomia a náboženských organizácií“, ktorý obsahuje väčšinu ustanovení upravujúcich všeobecné otázky slobody svedomia.

Ústava Ukrajiny, menovite článok 35, zakotvuje právo na slobodu svedomia a náboženstva, vrátane slobody vyznávať alebo nevyznávať akékoľvek náboženstvo, právo vysluhovať slobodne, a to individuálne alebo kolektívne, náboženské obrady a rituálne obrady na vykonávanie náboženských aktivít. Cirkev a náboženské organizácie na Ukrajine sú odde-

lené od štátu (vrátane štátnych škôl). Článok upravuje aj skutočnosť, že štát nemôže uznať žiadne náboženstvo ako povinné. Dôležité je uviesť, že časť 4, čl. 35 Ústavy hovorí o možnosti nahradiť povinnú vojenskú službu alternatívnou (nevojenskou) službou z náboženských dôvodov.

Sloboda svetonázoru a náboženstva (sloboda svedomia), podobne ako iné základné ľudské práva a slobody (najmä právo na slobodu myslenia a prejavu, slobodné vyjadrenie názorov a presvedčení (čl. 34), sú podľa ústavy považované za neodcudziteľné a nezrušiteľné (čl. 21).

Práva a slobody osôb, vyhlásené a zaručené ústavou, definujú „obsah a aktivity štátu“, pričom ich schválenie a zabezpečenie „je hlavnou povinnosťou štátu“ (čl. 3).

4.2 Administratívnoprávne postavenie náboženských organizácií na Ukrajine: postup registrácie a likvidácie náboženských organizácií

V roku 1991 bol prijatý zákon „O slobode svedomia a náboženských organizácií“, ktorý zakotvuje právo na slobodu svedomia, rovnosť občanov bez ohľadu na ich postoj k náboženstvu a odľuku Cirkvi (náboženských organizácií) od štátu. Berúc na zreteľ charakteristické črty tohto zákona, treba poznamenať:

- súčasný zákon schvaľuje, že ukrajinský štát nie je náboženský, ale ani anti-náboženský; to znamená, že štát neuvádza cirkvi ako štátne inštitúcie vo svojej politickej štruktúre; zákon neuznáva právo bojovať proti náboženstvu; štát odmieta ustanovovanie jedného povinného presvedčenia alebo svetonázoru;
- zákon poskytuje občanom právo na slobodu svedomia, ktoré zahŕňa právo nielen vyznávať náboženstvo, vysluhovať či zúčastňovať sa náboženských obradov, ale aj meniť svoje presvedčenie, slobodne ho šíriť, aj keď je náboženské;
- zákon je v súlade s obsahom a požiadavkami medzinárodných právnych aktov o politických a občianskych práv;
- zákon sa zameriava skôr na pozitívne postoje a riešenia, než na zákaz určitých činností, ako tomu bolo v minulosti.

Súčasný právny predpis o slobode svedomia a náboženských organizáciách špecifikujú právny rámec pre formovanie a činnosť náboženských organizácií na Ukrajine. Zákon definuje, že náboženské organiza-

cie na Ukrajine sú zakladané kvôli zabezpečeniu náboženských potrieb občanov, teda ich vôle vyznávať a šíriť vieru a konať v súlade s ich hierarchickou a inštitucionálnou štruktúrou, voliť, menovať a meniť svoje personálne obsadenie podľa svojich Štatútov.

Medzi náboženské organizácie na Ukrajine patria: náboženské spoločenstvá, správy a centrá, kláštory, náboženské bratstvá, misijné spoločnosti (misie), náboženské vzdelávacie inštitúcie a tiež združenia pozostávajúce z vyššie uvedených náboženských organizácií. Iné organizácie založené na základe náboženstva nie sú týmto zákonom upravené. Zákon tiež poskytuje špecifické definície existujúcich náboženských organizácií. V článku 8 sa uvádza definícia náboženského spoločenstva: ide o miestnu náboženskú organizáciu, pozostávajúcu z veriacich občanov rovnakého kultu, náboženstva, dobrovoľne zjednotených, aby spoločne naplnili svoje náboženské potreby.

Zákon uvádza, že „štát uznáva právo náboženského spoločenstva na jeho podriadenosť v kánonických a organizačných záležitostiach ...“ na existujúce náboženské centrá na Ukrajine a v zahraničí, ako aj na zmenu tejto podriadenosti.

Je dôležité poznamenať, že podriadenosť náboženských spoločenstiev v kánonických a organizačných otázkach voči centráм nie je totožná s priamou závislosťou komunít na centráм (oddeleniach), ktoré poskytujú profesionálnych duchovných, klérus, teológov atď. To je plne v súlade s právom na slobodu svedomia; takýmto spôsobom sa totiž obmedzuje kňazom možnosť monopolne ovplyvňovať životy veriacich a ich spoločenstiev, vytvárať špeciálne, osobitné poriadky a podobne. Inými slovami, duchovenstvo nemá právo ľubovoľne vykonávať administratívne vedenie náboženských komunít. O zodpovednosti voči štátu, ako aj o samotnej podriadenosti voči centráм (správam), rozhodujú na valnom zhromaždení veriaci, ktorí založili náboženskú komunitu, ako aj ich volené samosprávne orgány. Samozrejme, samotné duchovenstvo má právo byť súčasťou náboženských komunít, byť členom skupiny veriacich, ktorí sú zakladateľmi náboženského spoločenstva.

Podľa občianskeho práva určuje právnu spôsobilosť náboženských organizácií ich štatút, ktorý podlieha registrácii. Štatút sa prijíma na valnom zhromaždení veriacich alebo na náboženských kongresoch alebo konferenciách. Mal by obsahovať informácie o type náboženskej organizácie,

jej náboženskej príslušnosti, majetkovom postavení a mieste náboženskej organizácie v organizačnej štruktúre náboženského združenia, informácie o práve náboženských organizácií zakladať podniky, médiá, iné náboženské organizácie, vytváranie vzdelávacích inštitúcií atď.

Rehoľná organizácia je právnická osoba od momentu registrácie jej štatútu a má práva a povinnosti v súlade s platnou legislatívou a jej Štatútom.

Článok 14 zákona „O slobode svedomia a náboženských organizácií“ upravuje registráciu štatútu náboženskej organizácie. Aby náboženská komunita získala právnu spôsobilosť právnickej osoby, je potrebné, aby ju vytvorilo aspoň 10 občanov, ktorí dosiahli vek 18 rokov, aby predložili žiadosť a listinu o registrácii na regionálnych štátnych úradoch.

Náboženské diecézne centrá, kláštory, náboženské bratstvá, misie a náboženské školy predkladajú Štatút na registráciu ministerstvu spravodlivosti. Registračný mechanizmus je určený v čl. 14 zákona „O slobode svedomia a náboženských organizácií“.

Pokiaľ ide o bohoslužby, náboženské obrady, obrady a sprievody, náboženské organizácie majú právo:

- zakladať a udržiavať miesta bohoslužieb alebo náboženských stretnutí so zaručením slobodného prístupu, ako aj miesta uctievania v danom náboženstve (pútnické miesta);
- slobodne ich viesť v náboženských budovách a v ich okolí, na pútnických miestach, náboženských inštitúciách, cintorínoch, pohrebných miestach a krematóriách, v bytoch a domoch občanov;
- na základe iniciatívy kolektívu zamestnancov a so súhlasom administratívy organizovať bohoslužby, náboženské obrady atď. v inštitúciách, organizáciách a podnikoch;
- vykonávať služby a náboženské obrady v nemocniciach, domovoch pre seniorov a ľudí so zdravotným postihnutím, miestach predbežného policajného zadržania a vo väzniciach; na žiadosť občanov v ich bydlisku alebo na podnet náboženských organizácií. Správa týchto inštitúcií prispieva k tomu, že sa podieľa na určovaní času a iných podmienok bohoslužby, obradu alebo obradu;
- podľa náboženských potrieb vojenského personálu im velenie vojenských jednotiek poskytuje možnosť zúčastňovať sa na bohoslužbách a vykonávať náboženské obrady.

Zákon stanovuje, že v iných prípadoch sa verejné bohoslužby, náboženské obrady, obrady a sprievody konajú vždy so súhlasom miestnych vlád alebo výkonných orgánov. Žiadosť o vydanie uvedeného povolenia sa podáva s dostatočným predstihom (podľa článku 39 ústavy Ukrajiny) pred určeným dátumom bohoslužby, rituálu, obradu alebo sprievodu s výnimkou prípadov, kde by oneskorené dodanie povolenia spôsobilo veľkú škodu.

Na širšie uplatňovanie práva na slobodu svedomia, ako aj na správne fungovanie náboženských organizácií boli im a veriacim priamo priznané nasledujúce práva:

- právo na nákup, držbu a používanie náboženskej literatúry v jazyku podľa vlastného výberu, ako aj iné náboženské predmety a materiály;
- právo vyrábať, exportovať, dovážať a distribuovať náboženské predmety, náboženskú literatúru a iné náboženské informačné materiály. Náboženské organizácie majú výlučné právo zakladať spoločnosti pripravujúce liturgickú literatúru či spoločnosti na výroby náboženských predmetov;
- právo zakladať spolky, bratstvá, združenia a iné združenia občanov na realizáciu charity, štúdium a šírenie náboženskej literatúry a iné kultúrne a vzdelávacie aktivity. Náboženské organizácie sú oprávnené vykonávať charitatívne aktivity, a to nezávisle, ale aj prostredníctvom charitatívnych organizácií. Všeobecné ustanovenia charity sú stanovené zákonom „O dobročinných a charitatívnych organizáciách“ zo 16. septembra 1997;
- náboženské organizácie a veriaci, samostatne alebo spolu s inými, majú právo nadviazať a udržiavať medzinárodné kontakty a priame osobné kontakty, vrátane cestovania do zahraničia na púte, účasť na stretnutiach a náboženských podujatiach. Účastníci týchto podujatí môžu, spôsobom stanoveným v súčasnej legislatíve, získavať, prijímať a nosiť so sebou náboženskú literatúru a iné informačné materiály o náboženskom obsahu;
- majú právo posilať občanov do zahraničia na štúdium v náboženských školách a prijímať cudzích občanov na tieto účely.

Zákon stanovuje určité obmedzenia pre činnosť zahraničných kazateľov. Podľa čl. 24 zákona „O slobode svedomia a náboženských organi-

zácií”, treba poznamenať, že kňazi, náboženský kazatelia, mentori a ďalší predstavitelia zahraničných organizácií, ktorí sú cudzími štátnymi príslušníkmi, vykonávajú službu iba v tých komunitách, na pozvanie ktorých prišli.

Činnosť náboženských organizácií ako právnických osôb zabezpečuje právo náboženských organizácií vlastníť majetok, objekty s náboženskými cieľmi, ako aj priamu produkciu náboženských predmetov. Preto je pre nich dôležitou otázkou vlastníctvo a používanie majetku. V súlade s právnymi predpismi Ukrajiny, náboženským organizáciám bolo udeľené právo na vlastný majetok, rovnako ako právo na využívanie pôdy, vykonávané spôsobom stanoveným príslušnými legislatívnymi aktami Ukrajiny (zákony „O majetku“, „O pôde“).

Náboženské budovy a majetok, ktoré patria štátu, môžu byť odovzdané náboženským organizáciám k bezplatnému užívaniu alebo sa im vrátia v rámci reštitúcií na základe rozhodnutia štátnych administratívnych úradov.

Zákon uvádza, že nepovolené zabavenie náboženských budov alebo priznanie náboženských vecí nie je povolené. Spory týkajúce sa vlastníctva a používania náboženských budov a majetku riešia regionálne a miestne orgány.

Zákon poskytuje náboženským organizáciám právo vyhľadávať a prijímať dobrovoľné finančné a iné dary. Nútené zdanenie veriacich je zakázané.

5. Štátna registrácia právnických osôb založených náboženskými organizáciami

Treba poznamenať, že vytváranie a registrácia právnických osôb závisí od cieľov, ktoré si tento právny subjekt a náboženská organizácia ako zakladateľ stanoví.

Ak ide o podnikateľskú činnosť, na Ukrajine sa často vytvára právnická osoba vo forme spoločnosti s ručením obmedzeným. Ukrajinské právne predpisy rovnako umožňujú vytvárať: verejnú obchodnú spoločnosť (spoločnosť, v ktorej členovia vytvárajú spoločnú obchodnú činnosť a spoločne nesú dodatočnú (subsidiárnu) zodpovednosť za záväzky spoločnosti celým svojím majetkom); komanditnú spoločnosť (tvoria ju dva

typy spoločníkov: prví ručia za záväzky spoločnosti neobmedzene – celým svojím majetkom, druhí ručia obmedzene, len do výšky svojho kapitálového vkladu; riadiť a zastupovať spoločnosť môžu iba tí prví, ktorí majú vyšší podiel na zisku spoločnosti); akciová spoločnosť, ale takáto forma právnickej osoby sa na Ukrajine vytvára pomerne zriedka.

Špecifiká hospodárskych spoločností (podniky vytvorené právnickými osobami a/alebo občanmi prostredníctvom zlúčenia ich majetku a účasti na podnikateľskej činnosti spoločnosti za účelom zisku), ich právny štatút a činnosti, sú vo všeobecnosti upravené občianskym²⁸ a hospodárskym²⁹ kódexom, Zákonom «Pre hospodárske spoločnosti»³⁰ a Zákonom «Pre akciové spoločnosti».³¹

Ak náboženská organizácia vytvára právny subjekt na iné účely, organizačné formy sú odlišné. Môže ísť o verejnú organizáciu, inštitúciu atď. Náboženské organizácie môžu napr. vytvárať a registrovať charitatívne organizácie, vzdelávacie inštitúcie atď. V tomto prípade neexistujú rozdiely či zvláštnosti pri registrácii takýchto právnických osôb v porovnaní s inými zakladateľmi.

6. Aktuálne zmeny v právnych predpisoch Ukrajiny

17. januára 2019 prijala Najvyššia rada Ukrajiny (parlament) novú verziu zákona č. 4128-d (ako zákon bez druhého čítania) a zaviedla nový postup registrácie náboženských organizácií, ale bez akejkoľvek konzultácie s týmito organizáciami. Prijatý zákon „O zmenách a doplneniach niektorých zákonov Ukrajiny o podriadení náboženských organizácií a o postupe pri štátnej registrácii náboženských organizácií so štatútom právnickej osoby“³² doplnil články 8, 14, 18 zákona „O slobode svedomia

²⁸ Občiansky kódex Ukrajiny ku dňu 22. novembra 2018. Charkov: Vydavateľstvo Právo. 2018. 448 s.

²⁹ Obchodný kódex Ukrajiny ku dňu 3. septembra 2018. Charkov: Vydavateľstvo Právo. 2018. 226 s.

³⁰ Zákon Ukrajiny „O obchodných združeniach“ zo dňa 19.09.1991, č. 1576-XII s dodatkami. Oficiálna webová stránka Najvyššej rady Ukrajiny [Elektronický zdroj]. Prístupový režim: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1576-12>.

³¹ Zákon Ukrajiny „O akciových spoločnostiach“ zo 17. septembra 2008, č. 514-VI s dodatkami. Oficiálna webová stránka Najvyššej rady Ukrajiny [Elektronický zdroj]. Prístupový režim: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17>.

³² Zákon Ukrajiny „O zmene a doplnení niektorých zákonov Ukrajiny o podriadení náboženských organizácií a postupe pri štátnej registrácii náboženských organizácií so

a náboženských organizáciách“ a články 1, 3, 9, 16, 17, 29 zákona „O štátnej registrácii právnických osôb, fyzických osôb – podnikateľov a verejných organizácií“.

Medzi novinky týkajúce sa postupu registrácie náboženských organizácií patrí:

Vytvára sa „jednotný portál“ pre predloženie dokumentov na registráciu náboženských organizácií. Tento problém vyrieši dlhodobú „dvojitú“ registráciu náboženských organizácií, ktoré sa pôvodne zaregistrovali na Ministerstve kultúry, v krajských administratívnych správach alebo v Kyjevskej mestskej správe, a následne sa museli zapísať do štátneho registra. Teraz sa náboženské organizácie budú registrovať len na registračných úradoch jednotlivých správ, ktoré následne samy predložia príslušné informácie do Jednotného štátneho registra právnických osôb.

Táto služba však nebude fungovať, kým nebude prijatá požadovaná právna úprava, vypracovaný nový softvér pre štátnu registratúru a nebudú schválené nové formy žiadostí o registráciu. Do registra sa budú pridávať údaje o „druhu náboženskej organizácie“ a jej „náboženskej príslušnosti“. Avšak doposiaľ, z vyššie uvedených dôvodov, sa nemôže zaregistrovať žiadna náboženská komunita.

Regionálni štátni úradníci pracujúci pre Jednotný štátny register právnických osôb tak stratili právo registrovať náboženské organizácie. Dôležitým bodom prijatého zákona je zmena podriadenosti a s tým spojené zmeny alebo doplnenia Štatútu náboženských organizácií. Pozmenené ustanovenie článku 8 zákona „O slobode svedomia a náboženských organizáciách“ zdôraznilo „právo náboženských komunít na svoju podriadenosť v kánonických a organizačných záležitostiach centrá na Ukrajine a náboženským centrá v zahraničí a na voľnú zmenu podriadenosti po uskutočnení vhodných zmien štatútu náboženskej organizácie. Rozhodnutie o zmene podriadenosti a o vykonaní príslušných zmien alebo doplnení štatútu schvaľuje valné zhromaždenie náboženského spoločenstva. Takéto valné zhromaždenia náboženského spoločenstva môže byť zvolávané jeho členmi.“ Zmena podriadenosti bude možná, ak „najmenej dve

štatútom právnickej osoby“ zo 17. januára 2019, č. 2673-VIII. Oficiálna webová stránka Najvyššej rady Ukrajiny [Elektronický zdroj]. Prístupový režim: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2673-19>.

tretiny z celkového počtu členov náboženskej komunity so zmenou súhlasí, samozrejme v súlade so Štatútom náboženskej komunity“.

Zmena podriadenosti náboženských komunít neovplyvňuje vlastnícke práva a iné skutočné práva tejto náboženskej komunity, ak to nie je uvedené v článku 18 tohto zákona [toto ustanovenie zakazuje scudzenie majetku náboženských organizácií, vrátane jeho predaja, výmeny, prevodu ručenia, zriadených hypoték, voľný prevod vlastníctva a spravovanie iných právnických osôb (náboženské centrum, kláštor, náboženské bratstvo, misijná spoločnosť, duchovná vzdelávacia inštitúcia)].

Časť komunity, ktorá nesúhlasí s rozhodnutím o zmene podriadenosti, má právo vytvoriť novú náboženskú komunitu a uzavrieť dohodu o používaní náboženskej budovy a majetku s vlastníkom (užívateľom).

Oznámenie štátnym orgánom o vytvorení náboženskej organizácie nie je povinné.

Zmeny boli taktiež vykonané v zákone „O štátnej registrácii právnických osôb, fyzických osôb – podnikateľov a verejných organizácií“. Niektoré ustanovenia nového registračného zákona si však vyslúžili kritiku právnickej obce. Požiadavka zákona o predloženie zoznamu veriacich, ktorí sa zúčastnili na valnom zhromaždení ohľadom registrácie náboženskej organizácie akejkoľvek denominácie, je v rozpore s článkom 4 zákona „O slobode svedomia a náboženských organizácií“, ktorý uvádza: „Oficiálne dokumenty neuvádzajú príslušnosť občana k náboženstvu.“ Takýmto oficiálnym dokumentom nie je iba pas, ale aj protokol valného zhromaždenia náboženskej obce. Okrem toho, podľa časti 2 článku 11 zákona „O informáciách“, informácia o náboženskej príslušnosti osoby patrí medzi „dôverné informácie o jednotlivcovi“, ktorá v súlade s článkom 6 § 6 zákona „O ochrane osobných údajov“, nemôže byť odovzdaná tretím stranám bez písomného súhlasu danej osoby. Štatúty náboženských organizácií by sa mali upraviť podľa tohto zákona v priebehu nasledujúceho roka – do 31. januára 2020.

Je potrebné poznamenať, že 20. decembra 2018 Najvyššia Rada Ukrajiny hlasovala o návrhu zákona, ktorým sa mení zákon „O slobode svedomia a náboženských organizácií“ pokiaľ ide o názvy náboženských organizácií (náboženského združenia), ktoré sú súčasťou náboženskej organizácie (združenia), ktorého riadiace centrum sa nachádza mimo Ukrajiny v štáte, ktorý je podľa zákona uznaný za vojenského agresora

voči Ukrajine a/alebo dočasne okupuje časť územia Ukrajiny. Podľa tohto dokumentu náboženská organizácia (náboženské združenie), ktorá je súčasťou inej štruktúry, ktorej riadiace stredisko sa nachádza v štáte, ktorý je právne uznaný ako vojenský agresor voči Ukrajine a dočasne okupuje územie Ukrajiny, je povinná vo svojom úplnom názve, uvádzanom v jej Štatúte, uvádzať príslušnosť k náboženskej organizácii mimo Ukrajiny, ktorej je súčasťou, povinným pridaním tejto príslušnosti v mene zákonného názvu tejto náboženskej organizácie, s možným pridaním slov „na Ukrajine“ a/alebo vyjadriť postavenie tejto náboženskej organizácie v štruktúre zahraničnej náboženskej organizácie.

Ako bolo spomenuté vo vystúpeniach viacerých členov parlamentu, najmä ukrajinská pravoslávna cirkev Moskovského patriarchátu by mala zmeniť svoje meno na ruskú pravoslávnu cirkev na Ukrajine.

Vyjadrili tiež názor, že zástupcovia cirkví nemajú právo vykonávať svoju činnosť v oblasti postihnutej bojmi, najmä preto, aby nemohli šíriť informácie o ukrajinských jednotkách agresorovi.

Uvedené zmeny musia urobiť náboženské organizácie do 4 mesiacov a náboženské komunity do 9 mesiacov.

Zákon uvádza, že znaky takýchto náboženských organizácií sú:

- štatút ukrajinskej náboženskej organizácie obsahuje odkaz na skutočnosť, že je podriadená zahraničnému stredisku,
- v štatúte zahraničného strediska je zmienka o tom, že náboženská organizácia na Ukrajine je jej podriadená; v štatúte tohto zahraničného centra je uvedené jeho právo prijímať rozhodnutia, ktoré budú záväzné pre ukrajinskú náboženskú organizáciu,
- v štatúte zahraničného centra je zmienka o tom, že jeho riadiaci orgán zahŕňa zástupcu ukrajinskej náboženskej organizácie.

Ministerstvo kultúry Ukrajiny stanovilo, že medzi náboženské združenia podliehajúce tomuto zákonu patria:

- Ukrajinská pravoslávna cirkev,
- Ruská pravá pravoslávna cirkev,
- Ruská cirkev staroveriacich (Bezpopovský súhlas),
- Ruská drevlipravoslávna cirkev (Novozybkovský súhlas),
- Ruská pravoslávna cirkev staroveriacich.

Vyššie uvedené náboženské organizácie musia do troch mesiacov vykonať príslušné zmeny v ich Štatúte, ktoré sú stanovené v časti 7, čl. 12,

zákona „O slobode svedomia a náboženských organizácií“ a predložiť ich na registráciu v súlade so zavedeným postupom.

Je zaujímavé, že cirkev na Ukrajine nemá postavenie právnickej osoby, na rozdiel od konkrétnej miestnej farnosti. To znamená, že z právneho hľadiska sa tento zákon bude vzťahovať konkrétne na farnosti, ako aj na diecézne úrady, kláštory, semináre. Tak ale vzniká určitý zmätok, pretože každá farnosť sa v skutočnosti riadi dvoma Štatútmi. Jedným z nich je štatút komunity ako právnickej osoby, ktorá je registrovaná verejnými orgánmi. Týka sa čisto právnych otázok. Ale existuje aj ďalší štatút, a to Štatút Ukrajinskej pravoslávnej cirkvi (UPC). Takmer všetky štatúty miestnych farností dokazujú, že sa zvlášť riadia štatútom UPC. Tento štatút naopak reguluje cirkevné (kánonické) záležitosti, ale nie právne.

Zoznam náboženských organizácií, ktoré si musia zmeniť názov, obsahuje okrem farností Ukrajinskej pravoslávnej cirkvi (viac ako 800 strán) aj Kyjevskú metropolu ako náboženské centrum UPC, 53 diecéznych centier, 19 náboženských vzdelávacích inštitúcií, 271 kláštorov a iné.

Ako uviedol riaditeľ odboru pre náboženské záležitosti a národnosti ministerstva kultúry Ukrajiny Andriy Yurash, ukrajinská pravoslávna cirkev spadá pod novoprijatý zákon, a preto je povinná sa premenovať. Vysvetlil, že ak náboženské organizácie včas neurobia zmenu vo svojom názve, ich názov nezostane nezmenený. No aj naďalej si zachovávajú postavenie právneho subjektu. Ale „týmto sa otvára možnosť, aby štát nezávisle vybral a pomenoval túto náboženskú organizáciu. Nemyslím si, že je to najlepšie riešenie pre samotné náboženské organizácie, keď im budú štátom ponúknuté nové názvy.“

Napokon, 30. januára Kyjevská metropola pravoslávnej cirkvi Ukrajiny, ktorá obdržala Tomos o autokefálii od ekumenického patriarchu Bartolomeja, zaregistrovala svoj štatút a dokončila štátnu registráciu. Údaje o tom boli vložené do Jednotného štátneho registra právnických osôb, podnikateľov a verejných organizácií. Tento nový právny subjekt bol založený Zjednocujúcim snemom pravoslávnej cirkvi Ukrajiny, ktorý sa konal v Kyjeve 15. decembra 2018. Hlavou pravoslávnej cirkvi Ukrajiny je Epiphaniy (Dumenko), metropolita Kyjevský a celej Ukrajiny. Cirkev získala dvojaké meno – Ukrajinská Pravoslávna Cirkev (Pravoslávna Cirkev Ukrajiny). Podľa údajov štátneho registra je názov tejto právnickej osoby nasledovný: Kyjevská metropola Ukrajinskej Pravoslávnej Cirkvi (Pra-

voslávna Cirkev Ukrajiny). Treba poznamenať, že názov novovytvorenej Cirkvi doslova kopíruje súčasný názov UPC (v jednote s Moskovským Patriarchátom), ktorý znie rovnako – ukrajinská metropola ukrajinskej pravoslávnej cirkvi, iba bez upresnení v zátvorkách.

Nedávno (18. januára 2019) skupina 49 ukrajinských poslancov podala na Ústavný súd Ukrajiny podnet, aby sa preskúmala protiústavnosť zákonov „o zmenách a doplneniach článku 12“ zákona o „slobode svedomia a náboženských organizácií“, pokiaľ ide o názvy náboženských organizácií (náboženského združenia), ktoré sú súčasťou náboženskej organizácie (združenia), ktorého riadiace centrum sa nachádza mimo Ukrajiny v štáte, ktorý je podľa zákona uznaný za vojenského agresora voči Ukrajine a/alebo dočasne okupuje časť územia Ukrajiny (tento zákon bol prijatý 20. decembra 2018). Rozhodnutím senátu sudcov ústavného súdu Ukrajiny sa v tomto konaní začalo ústavné konanie; prípad sa pripravuje na posúdenie na plenárnom zasadnutí veľkej komory Súdneho dvora.³³

Záver

Nedávne udalosti na Ukrajine ako medziortodoxné vzťahy, poskytnutie Tomos-u o autokefálii ekumenickým patriarchátom, zmena legislatívy na Ukrajine, vrátane registrácie a opätovnej registrácie náboženských organizácií, vytvárajú veľké napätie vo vzťahoch medzi štátom a cirkvou.

Pokusy o násilné premiestnenie náboženských komunit z jednej cirkvi do druhej sa už opakovane uskutočnili, ako to aj bolo uvedené v správe Vysokého komisára OSN pre ľudské práva „Verejný priestor a základné slobody v predvečer prezidentských, parlamentných a komunálnych volieb na Ukrajine v rokoch 2019–2020.“³⁴ Správa zdôrazňuje, že politická situácia v krajine prispela k zintenzívneniu medzináboženských konfliktov, ktoré zasa vedú k narušeniu náboženskej slobody a slobody vyznania. Komisár spomenul aj nútené premenovanie ukrajinskej pravoslávnej cirkvi, pričom zdôraznil, že hoci táto cirkev nie je explicitne spomenutá v danom diskriminačnom zákone, jasne z neho vyplýva, že ide o ňu.

³³ Ústavné odvolania k 19. aprílu 2019. Oficiálna webová stránka Ústavného súdu Ukrajiny [Elektronický zdroj]. Prístupový režim: <http://www.ccu.gov.ua/novyna/konstytuciy-ni-podannya-stanom-na-19-kvitnya-2019-roku>.

³⁴ Od 14. marca 2014 na Ukrajine neustále pôsobí monitorovacia misia Úradu vysokého komisára OSN pre ľudské práva.

OSN zisťuje porušovanie ľudských práv aj v prípade vojenských kaplánov UPC, ktorým spomenutý zákon zakazuje, aby duchovne spravovali armádu, pretože to „odporuje ustanoveniam Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach, keďže bezpečnosť nie je prijateľným základom na obmedzenie náboženskej slobody a slobody vyznania.“³⁵

Legislatíva Ukrajiny prešla v priebehu dejín významnými zmenami a osobitný charakter činností náboženských organizácií sa premietol do špeciálnych noriem súčasnej legislatívy, konkrétne do noriem týkajúcich sa právneho štatútu náboženských organizácií, možností a podmienok pre plnenie ich funkčnej úlohy v spoločnosti. Podmienky registrácie a opätovnej registrácie (počtom a zmenou jurisdikcie náboženských organizácií) sú dostatočne demokratické a zákonné. Niekedy sa však ich uplatňovanie v praxi, spolu s túžbou dosiahnuť určité výhody, vzdáva od zákonnosti a práva na slobodu náboženského vyznania.

Bibliografia

Pramene práva

Vyhľadka Rady ľudových komisárov RSFSR z 20. januára 1918, o slobode svedomia, cirkevných a náboženských spoločností. In: *Декреты Советской власти [Dekréty sovietskej vlády]*. Moskva: Гос. изд-во полит. лит. [Štátne vydavateľstvo politickej literatúry]. 1957. Zväzok 1, s. 373–374.

Dekrét Ludových komisárov RSFSR z 23. januára 1918, o oddelení cirkvi od štátu a školstva od cirkvi.

Ústava Ukrajinskej Socialistickej Sovietskej Republiky. Kyjev, 1919.

Ústava (Základný Zákon) RSFSR, prijatá 11. mája 1925. Moskva, 1925.

Ústava Zväzu sovietskych socialistických republík prijatá na Mimoriadnom VIII. celoštátnom sneme sovietskych 5. decembra 1936. ЦИК Союза СССР и ВЦИК [Centrálny výkonný výbor Zväzu ZSSR a Celoruský ústredný výkonný výbor], 1936. (č. 283).

Ústava Zväzu Sovietskych Socialistických Republík prijatá Mimoriadnym siedmym zasadnutím Najvyššieho sovietu ZSSR 7. októbra 1977. *Ведомости ВС СССР [Vedomosti Najvyššieho sovietu ZSSR]*, 1977, č. 41, čl. 617.

³⁵ Správa Úradu vysokého komisára OSN pre ľudské práva o situácii na Ukrajine „Občiansky priestor a základné slobody v predvečer prezidentských, parlamentných a komunálnych volieb na Ukrajine v rokoch 2019–2020“. Prístupový režim: https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/CivicSpaceFundamentalFreedoms2019-2020_UK.pdf.

Ústava Ukrajiny z 28. júna 1996. Відомості Верховної Ради України [Buletin Najvyššej rady Ukrajiny], 1996, č. 30, čl. 141.

КАНАРСКИЙ, С. а Юрґу. MAZURENKO (Канарський, С. та Мазуренко Юрій) (eds.). Адміністративний кодекс УСРР. Текст та партикулярний коментар. [Administratívny kódex ukrajinskej SSR. Text a komentár]. Charkov: Юридичне видавництво наркомюсту УСРР [Právne vydavateľstvo pre Ľudový komisariát ukrajinskej SSR], 1929. 400 s.

Uznesenie Ústredného výkonného výboru a Ľudového komisariátu pre spravodlivosť RSFSR z 8. apríla 1929, o náboženských združeníach.

Pokyny na uplatňovanie legislatívy o kultoch schválené uznesením Rady pre náboženské kulty pri Rade ministrov ZSSR a rozhodnutím Rady pre záležitosti Ruskej pravoslávnej cirkvi pri Rade ministrov ZSSR 16. marca 1961.

Trestný kódex Ukrajinskej SSR (schválený Celoukrajinským Centrálnym Výkonným Výborom 23. augusta 1922) s abecedným indexom. Charkov: Изд. Наркомюста УССР [Vydavateľstvo Ľudového komisariátu Ukrajinskej SSR], 1922. 50 s.

Uznesenie Celoukrajinského výkonného výboru z 23. augusta 1922, o zavedení Trestného kódexu ZSSR. Ľudový komisariát USSR. 1922, č. 36, čl. 554.

Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach, 1966 (ratifikovaný výnosom Prezídia Najvyššieho soviету Ukrajinskej sovietskej socialistickej republiky č. 2148-VIII z 19. 10. 1973). Dostupné online na oficiálnej webovej stránke Najvyššej rady Ukrajiny na http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_043 [cit. 10. 5. 2019].

Zákon Ukrajiny „O slobode svedomia a náboženských organizácií“. Dostupné online na oficiálnej webovej stránke Najvyššej rady Ukrajiny na <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12> [cit. 10. 5. 2019].

Zákon Ukrajiny „O obchodných združeníach“ zo dňa 19. septembra 1991, č. 1576-XII s dodatkami. Oficiálna webová stránka Najvyššej rady Ukrajiny [Elektronický zdroj]. Dostupné online na oficiálnej webovej stránke Najvyššej rady Ukrajiny na <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1576-12> [cit. 10. 5. 2019].

Zákon Ukrajiny „O akciových spoločnostiach“ zo 17. septembra 2008, č. 514-VI s dodatkami. Dostupné online na oficiálnej webovej stránke Najvyššej rady Ukrajiny na <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17> [cit. 10. 5. 2019].

Občiansky kódex Ukrajiny ku dňu 22. novembra 2018. Charkov: Право [Právo], 2018. 448 s.

Obchodný kódex Ukrajiny ku dňu 3. septembra 2018. Charkov: Право [Právo], 2018. 226 s.

Zákon Ukrajiny „O vlastnostiach používania kostola sv. Ondreja Národného Sanktuária Sofia Kievská“. Dostupné online na oficiálnej webovej stránke Najvyššej rady Ukrajiny na <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2598-19> [cit. 10. 5. 2019].

Dohoda o spolupráci medzi Ukrajinou a Ekumenickým Konštantínopolským Patriarchátom. Dostupné online na oficiálnej webovej stránke prezidenta Ukrajiny na https://www.president.gov.ua/storage/j-files-storage/00/65/02/39d5327fe27135d96c04d0f53e1e5745_1551875784.pdf [cit. 10. 5. 2019].

Zákon Ukrajiny „O zmene a doplnení niektorých zákonov Ukrajiny o podriadení náboženských organizácií a postupe pri štátnej registrácii náboženských organizácií so štatútom právnickej osoby“ zo 17. januára 2019, č. 2673-VIII. Dostupné online na oficiálnej webovej stránke Najvyššej rady Ukrajiny na <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2673-19> [cit. 10. 5. 2019].

Literatúra

CONDE, Victor H. Protection of Religious Freedoms under International Humanitarian Law and International Human Rights Law in Times of Armed Conflict. *U.C. Davis Journal of International Law & Policy*, 1999 (Winter), roč. 5, č. 1, s. 95–110.

EIDE, Asbjørn. *The Universal Declaration of Human Rights: A Commentary*. Oslo, 1992. 474 s. ISBN 82-00-21339-0.

ВЕДЬ, Viktor Vasilovich (Бедь, Віктор Васильович). Міжнародно-правове закріплення свободи совісті [Medzinárodná právna konsolidácia slobody svedomia]. *Часопис Київського університету права [Vestník Kyjevskej univerzity práva]*, 2011, č. 1, s. 349–353.

ВЕНІТСЬКИЙ, Andriy Sergiyovich (Беніцький, Андрій Сергійович). Відповідальність за причетність до злочину та співучасть у злочині згідно з Кримінальним кодексом УСРР 1922 і 1927 рр. [Zodpovednosť za zapojenie sa do trestného činu a spoluúčast na trestnom čine v súlade s Trestným kódexom ZSSR v rokoch 1922 a 1927]. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ, Серія юридична [Vedecký bulletin Štátnej univerzity vo Lvove, Právna séria]*, č. 4/2013, s. 197–206.

ВІЛАШ, Oleksandr. (Archimandrita Evfrosyn) (Білаш, Олександр (Архімандрит Євфросин)) (ed.). Міжнародно-правові акти про право на свободу совісті та віросповідання. Хрестоматія [Medzinárodné právne akty o práve na slobodu svedomia a náboženského vyznania. Zbornik legislatívnych aktov]. Užhorod: Видавництво Олександри Гаркуші [Vydavateľstvo Oleksandry Garkushi], 2015. 200 s. ISBN 978-617-531-133-2.

ВІЛАШ, Oleksandr Volodymyrovych (Білаш, Олександр Володимирович). Правові акти Європи в системі захисту прав людини у сфері свободи совісті та віросповідання [Právne akty Európy v systéme ochrany ľudských práv v oblasti

slobody svedomia a náboženstva]. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету: серія: Право [Vedecký bulletin Užhorodskej národnej univerzity, séria: Právo]*. Užhorod: Видавничий дім „Гельветика“ [Vydavateľstvo „Helvetika“], roč. 34, č. 3/2015, s. 127–131.

GONCHARENKO, Volodymir Dmitrovich (Гончаренко, Володимир Дмитрович). *Первая Конституция Украинской ССР [Prvá ústava Ukrajinskej SSR]*. In: GONCHARENKO, Volodymir Dmitrovich (ed.). *Проблемы социалистической законности [Problémy socialistickej zákonnosti]*. Charkov: Вища школа [Vyshcha shkola], 1983. sv. 11., s. 10–18.

Доповідь Управління Верховного комісара ООН з прав людини щодо ситуації в Україні «Громадський простір і основоположні свободи напередодні президентських, парламентських і місцевих виборів в Україні у 2019–2020 роках» [Správa Úradu vysokého komisára OSN pre ľudské práva o situácii na Ukrajine „Občiansky priestor a základné slobody v predvečer prezidentských, parlamentných a komunálnych volieb na Ukrajine v rokoch 2019–2020“]. Dostupné online na https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/CivicSpaceFundamentalFreedom2019-2020_UK.pdf [cit. 10. 5. 2019].

LENIN, Vladimir Iljič (Ленин, Владимир Ильич). *Социализм и религия [Socializmus a náboženstvo]*. In: *Полное собрание сочинений В.И. Ленина [Úplný súbor diel V.I. Lenina]*, zv. 12. Moskva: Институт марксизма-ленинизма при ЦК КПСС [Inštitút marxizmu-leninizmu pri Ústrednom výbore Komunistickej strany Sovietskeho zväzu], 1968. s. 143–144.

NOVAK, Kateryna Michajlivna (Новак, Катерина Михайлівна). Основні особливості Кримінального кодексу УСРР 1922 р. [Hlavné osobitosti Trestného kódexu ukrajinskej SSR z roku 1922]. In: Теорія та практика сучасної юриспруденції : матеріали I Всеукр. наук. конф., Харків, 15 берез. 2013 р. – 15 квіт. 2013 р.; Конституційне будівництво в УРСР за радянських часів: матеріали круглого столу, Харків, 24 берез. 2013 [Teória a prax modernej justície: materiály I. všeučajinskej vedeckej konferencie, Charkov, 15. marca – 15. apríla 2013: Ústavná výstavba v Ukrajinskej Sovietskej Socialistickej Republike počas sovietskej éry: materiály okrúhleho stola, Charkov, 24. marca 2013]. Charkov, 2013. s. 201–202.

Особливості релігійного і церковно-релігійного самовизначення українських громадян: тенденції 2010–2018 рр. (інформаційні матеріали). Інформаційні матеріали підготовлені до чергового засідання постійно діючого Круглого столу “Релігія і влада в Україні: проблеми взаємовідносин” 26 квітня 2018р. за сприяння Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні [Osobitosti náboženského a konfesijského sebaurčenia ukrajinských občanov: trendy v rokoch 2010 - 2018 (informačné materiály). Informačné materiály pripravené pre pravidelné zasadnutie stáleho okrúhleho stola „Náboženstvo a moc na Ukrajine: problémy vzájomných vzťahov“ 26. apríla 2018, s pomocou zastupiteľského úradu nadá-

cie Konrada Adenauera na Ukrajinie]. Kyjev, 2018. 78 s. Dostupné online na http://razumkov.org.ua/uploads/article/2018_Religiya.pdf.

ROBINSON, Nehemiah. *The Universal Declaration of Human Rights*. New York: Institute of Jewish Affairs, World Jewish Congress, 1958. 173 s.

SOROKUN Vitalyy Mikolayevich. (Сорокун Віталій Миколайович). Міжнародно-правовий захист права на свободу совісті та віросповідання [Medzinárodná právna ochrana práva na slobodu svedomia a náboženstva]. Autoreferát dizertačnej práce. Charkov, 2009, 18 s.

Verwaltungsgesetzbuch der Ukraine von 1927. *Zeitschrift für Ostrecht*. Osteuropa-Institut in Breslau, roč. 10–11. Berlin, 1928.